

VLADIMIR STIPETIĆ: DVA STOLJEĆA HRVATSKOGA GOSPODARSTVA (1820.-2005.), HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI, ZAGREB, 2012., STR. 516

Novom knjigom akademika Vladimira Stipetića naša ekonomska (i druga) znanost dobila je dosad najkompletniju analizu razvoja gospodarstva u Hrvatskoj od 1820. do 2005. godine, s objašnjenjem važnosti hrvatskog gospodarskog razvoja od 1500. godine. I metodološki je ova knjiga znanstveni novum, očito proizašao iz dostignuća europske i svjetske ekonomije. Metodološki je knjiga postavljena modernije i od ranijih Stipetićevih radova, a pogotovo u odnosu na Mirkovića, Bićanića, Karamana, Lakatoša, Horvata i druge. Stipetićeva nova knjiga postaje dosad najuspješniji metodološki obrazac kako periodizirati i uspješno istražiti makroekonomsku povijest Hrvatske.

Već u uvodu knjige govori se o tomu kako provesti novi pristup ekonomskoj povijesti, uz analizu radova niza stranih autora. Daje se i kritički pregled hrvatske gospodarske povijesti, kao i stvaranja suvremene makroekonomske povijesti. Knjiga je podijeljena na 6 cjelina, koje se metodološki uspješno nadograđuju. Temeljem determiniranja ključnih povijesnih, geografskih i ekonomskih čimbenika (pa i prekretnica), Stipetić je razvoj hrvatskog gospodarstva u prošla dva stoljeća podijelio u 5 glavnih razvojnih razdoblja: 1. Od 1820. do 1870., 2. Od 1870. do 1913., 3. Od 1914. do 1950., 4. Od 1950. do 1973., te 5. Od 1973. do 2001. godine (odnosno do danas). Objašnjavanju tih glavnih etapa (uglavnom) je prilagodio i raspored glavnih poglavlja knjige.

Prvo poglavlje knjige, kao i uvod, služi neophodnim metodološkim i drugim objašnjenjima i postavkama primijenjenim u knjizi. Objašnjava se tema: što će se istraživati? Potom se daje kritički osvrt na radove koje su polučili strani autori za razdoblje do 1918., objašnjava aplikacija inozemnih istraživanja na prostor suvremene Hrvatske, a potom prikazuju i dostignuća hrvatskih autora, pogotovo za razdoblje od 1918. do 1945. godine. Na početku knjige bilo je neophodno i objasniti metode procjena bruto domaćeg proizvoda, osobito za razdoblje nakon 1945. godine (objašnjava se i međunarodna komparabilnost podataka u društvenom proizvodu). Na kraju poglavlja objašnjavaju se razlozi i zakonitosti periodizacije gospodarskog razvoja Hrvatske tijekom minula dva stoljeća.

Drugo veliko poglavlje odnosi se na razradu razvoja hrvatskog gospodarstva od 1820. do 1913. godine.

Na metodološki sličan način (i radi mogućnosti komparacije podataka), Stipetić je analizirao i prikazao pet najvažnijih etapa razvoja hrvatskog gospodarstva. Najprije je dao dinamiku razvoja broja i strukture stanovništva (u 2. poglavlju: od 1820. do 1921.), jer je upravo stanovništvo najvažniji čimbenik promjena i razvoja. Zatim objašnjava gospodarski razvoj od 1820. do 1870. godine. Objašnjava gospodarske i političke okvire u kojima su se promjene događale, a potom s obiljem podataka i argumenata razrađuje glavne gospodarske grane. Dakako, za naznačeno razdoblje najviše pozornosti poklonio je poljoprivredi, jer je to bila najvažnija privredna grana. U Hrvatskoj je 1820. živjelo čak oko 89 posto poljoprivrednog stanovništva. To se sudjelovanje sve do razvijenih procesa industrijalizacije relativno sporo smanjivalo: 1900. na 82 posto, 1921. na 73 posto, a potom nastaju brzi procesi deagrarizacije: 1961. bilo je 44 posto poljoprivrednog stanovništva, 1991. godine 9,1 posto, a 2001. samo 5,5 posto. Potom se prikazuje važnost i razvoj ribarstva, pa šumarstva, rudarstva, prometa, obrta i industrije. Na kraju je data opća ocjena razvoja u razdoblju od 1820. do 1870. godine.

U okviru drugog glavnog poglavlja, objašnjava se i gospodarski rast Hrvatske od 1870. do 1913. godine. Nakon analize političkog i ekonomskog okvira hrvatskog gospodarstva u tom razdoblju, slijedi razrada pojedinih gospodarskih grana: 1. Poljoprivreda i šumarstvo, 2. Rudarstvo i prirodni izvori, 3. Obrt, manufakture i industrija, pa 4. Izgradnja prometnica, 5. Razvoj kreditnih institucija, 6. Građevinarstvo i stambena izgradnja, 7. Turizam, dok se posebno objašnjava i razvoj zaposlenosti. Na kraju razradbe razdoblja od 1870. do 1913. daje se i zaključna analiza i ocjene.

Treće veliko poglavlje odnosi se na prikaz i ocjenu razvoja hrvatskog gospodarstva od 1913. do 2005. godine. Opet se počinje od analize i značenja promjena u demografskoj strukturi, te važnosti općeg (ekonomskog i političkog) okvira u kojem se hrvatsko gospodarstvo razvijalo u spomenutom razdoblju. Primjerice, kretanje BDP-a po stanovniku svedeno je na vrijednost dolara iz 1990. godine – prema toj računici taj je BDP 1870. iznosio 682 američkih dolara, 1914. godine 1398, 1930. godine 1660, 1950. godine 1856, pa je ostvaren skok u procesima industrijalizacije: 1973. godine 5685, 1989. godine 8001, te dolazi razdoblje stagnacije: 2005. godine 8099 dolara po stanovniku.

U trećem poglavlju najprije je razrađeno razdoblje od 1913. do 1950. godine (u okviru toga su i dva svjetska rata). Najprije se govori o kretanju zaposlenosti, zatim o agrarnoj prenapučenosti i životnim prilikama stanovništva. Potom se razrađuju pojedine gospodarske i druge grane: poljoprivreda, industrija i obrt, građevinarstvo, trgovina s ugostiteljstvom i turizmom, promet, bankarstvo i osiguranje, te obrazovanje. Posebno su prikazani elementi stanja i strukture gospodarstva od 1941. do 1945., te od 1945. do 1950. godine (uvođenje samoupravljanja). Podastrt je i izračun BDP-a od 1913. do 1950., te interpretacija i zaključci o spomenutom razdoblju.

Potom slijedi razradba razvoja hrvatskog gospodarstva od 1950. do 1973. godine, odnosno o učincima procesa pune industrijalizacije, koji su tada započeti punom mjerom. Analiziraju se promjene u poljoprivredi i ribarstvu, zatim u zaposlenosti, industriji i obrtu, prometu, građevinarstvu i turizmu. S obzirom da se intenzivirao i proces tercijarizacije stanovništva, tercijarnim djelatnostima posvećena je posebna pozornost. Još se analiziraju promjene u osobnoj potrošnji i razini životnog standarda. Kao i ranije, na kraju su date sinteza visine BDP-a za to razdoblje te zaključna razmatranja.

Na kraju trećeg poglavlja razrađuje se razdoblje od 1973. do 2005. godine. Počinje se od analize kretanja zaposlenosti, a potom i pojedinih gospodarskih i drugih grana: poljoprivreda, industrija i obrt, izvoz-uvoz i uklapanje u procese globalizacije, građevinarstvo, promet, turizam, trgovina, obrazovanje, te zdravstvo i zdravstvena zaštita. Daju se i veličine kretanja BDP-a za to razdoblje, objašnjavaju promjene u osobnoj potrošnji i životnom standardu, te daje komparativna analiza i ocjena postignutog napretka Hrvatske od 1973. do 2005. godine.

Da bi se moglo shvatiti i bolje razumijeti kompleksna analiza gospodarskog razvoja od 1820. do 2005., Stipetić u četvrtom glavnom poglavlju analizira i objašnjava kakvo je bilo naslijeđe hrvatskog gospodarstva od 1500. do 1820. godine, dakle u dugom nizu od nekoliko stoljeća. Govori se o kvantitativnoj analizi hrvatskog gospodarstva prije 1820., potom o novom kvantitativnom pristupu, o kretanju stanovništva svijeta, te o rastu blagostanja (životnog standarda) čovječanstva. U nastavku se analiziraju komparativni rezultati istraživanja BDP-a Hrvatske u 1500., 1700. i 1820. godini.

Peto poglavlje posvećeno je sintezi makroekonomskih promjena u povijesti Hrvatske od 1820. do 2005. godine. Podnose se i analiziraju skupni rezultati makroekonomskih pokazatelja, zatim promjene u procesima globalizacije, analiziraju se čimbenici povećanja BDP-a s pokušajem kvantifikacije i slično. Također je podnijeta komparativna analiza hrvatskog i srenjoeuropskog gospodarstva, te je naznačena nužnost daljnjih makroekonomskih povijesnih istraživanja. Zadnje, šesto poglavlje namijenjeno je neophodnoj statistici radi mogućnosti komparacije. Navode se mnogi podaci o svjetskom gospodarstvu u razdoblju od 1820. do 2005. godine. Na kraju toga poglavlja nalazi se obilje grafikona, radi lakšeg razumijevanja objavljenih podataka i usporedbi. U posebnom prilogu je obiman popis literature, te popis svih citiranih autora.

Dragutin FELETAR

Ekonomska i ekohistorija
Economic- and Ecohistory

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Journal for Economic History and Environmental History

Volumen VIII. / Broj 8
Zagreb - Samobor 2012.
ISSN 1845-5867
UDK 33 + 9 + 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic History and Environmental History
Ivana Lučića 3, HR - 10000 Zagreb
tel.: +385/1/61-20-148, fax: +385/1/61-56-879
sites.google.com/site/ekoekohist/

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Sunakladnici / Co-publishers:

Međunarodni istraživački projekti: »Triplex Confinium - Hrvatska višegraničja u euromediterranskom kontekstu« (voditelj prof. dr. sc. Drago Roksandić) i Triplex Confinium - »Hrvatska riječna višegraničja« (voditeljica: doc. dr. Nataša Štefanec) Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Urednici / Editors-in-chief:

Hrvoje Petrić, Drago Roksandić

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Moačanin, Hrvoje Petrić, Drago Roksandić, Mirela Slukan Altić, Ivica Šute

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Roksandić - predsjednik (Zagreb), Daniel Barić (*Le Havre-Pariz, Francuska*), Slaven Bertoša (*Pula*), Zrinka Blažević (Zagreb), Tatjana Buklijaš (*Cambridge, UK*), Goran Đurđević (Zadar), Boris Golec (*Ljubljana, Slovenija*), Hrvoje Gračanin (Zagreb), Paul Hirt (*Tempe, SAD*), Andrej Hozjan (*Maribor, Slovenija*), Halil İnalçik (*Ankara, Turska*), Egidio Ivetic (*Padova, Italija*), Silvije Jerčinović (*Križevci*), Karl Kaser (*Graz, Austrija*), Isao Koshimura (*Tokio, Japan*), Marino Manin (Zagreb), Christof Mauch (*München, Njemačka*), Kristina Milković (Zagreb), Ivan Mirnik (Zagreb), Mirjana Morosini Dominick (*Washington D.C., SAD*), Géza Pálffy (*Budimpešta, Mađarska*), Daniel Patafta (Zagreb), Hrvoje Petrić (Zagreb), Lajos Rácz (*Szeged, Mađarska*), Gordan Ravančić (Zagreb), Marko Šarić (Zagreb), Mladen Tomorad (Zagreb), Jaroslav Vencalek (*Ostrava, Češka*), Milan Vrbanus (*Slavonski Brod, Zagreb*), Frank Zelko (*Burlington, VT, SAD*), Zlata Živaković Kerže (*Osijek*)

Prijelom / Layout:

Saša Bogadi

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić

ISSN:

1845-5867

Tisak i prijelom/ Layout and print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2012.

Adresa uredništva / Mailing adresss:

Hrvoje Petrić (urednik)
Odsjek za povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
e-mail: h.petric@ffzg.hr
ili Vinka Vošickog 5, HR-48000 Koprivnica

Tiskano uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH i Koprivničko-križevačke županije i Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i šport Zagreb

Na naslovnici / Cover:

Morfološke promjene ušća Mure (Goran Šafarek)

 Meridijani
IZDAVAČKA KUĆA

Izdano u Hrvatskoj, za nakladnika Petra Somek